

Emeritusprofessori Martti Kekomäen († 10.8.2024) muistoa kunnioittaen julkaisemme yhden hänen monista osuvista kolumneistaan. Martti Kekomäki oli pitkäaikainen Erikoislääkäri-lehden toimituskunnan jäsen

Terveydenhuollon poliittinen ohjaus: vahvuudet ja vaarat

Sote-ratkaisun ytimessä on koko järjestelmän ohjaaminen. Kysymys on pitkälti asiantuntijuuden ja poliittisen järjestelmän parhaan keskinäisen tasapainon löytämisestä. Turhien ristiriitojen välttämiseksi asioista kannattaa keskustella etukäteen.

Muutaman vuosikymmenen kattava katsaus menneeseen kertoo Suomen julkisen palvelujärjestelmän ylipolitoitumisesta. Jopa terveystieteiden rivilääkärien paikat täytettiin vielä 1970-luvun lopulla puoluejäsenyyden perusteella, hierarkiahuipun viroista puhumattakaan. Menettelyn syitä oli kaksi: palkitseminen puolueuskollisuudesta ja halu sitouttaa toimintakulttuuri oman puolueen ideologiaan ns. edustavan hallinnon keinoin. Edellinen peruste on kyseenalainen, jälkimmäinen käytännössä toimimaton.

Julkinen toiminta, ja sosiaali- ja terveyssektori aivan erityisesti, tietenkin tarvitsee poliittista ohjausta. Kertynyt kokemus alkaa piirtää selvän rajan poliittisen koneiston ja asiantuntijoiden tehtävien välille. Tämän rajan merkitsemisestä on nyt kysymys. Mitä selvemmin rajapyykit asetetaan, sitä selkeämpää on tulevaisuuden yhteistyö.

Yksi poliittisen järjestelmän tehtävä on, ylitse muiden, hyvinvointisektorin voimavarojen asettaminen. Myös lääke-rikunnan on hyvä muistaa, että sektorin budjetin koko on periaatteessa kaikkien kansalaisten yhteisen tahdon ilmaus, joka kanavoituu budjettikirjaksi vapaiden salaisten vaalien kautta. Vielä selvem-

min: budjetin niukkuudesta ruikuttaminen on ajan hukkaamista. Jos se on jonkun mielestä kohtuuttoman niukka, hän äänestäköön seuraavissa vaaleissa paremman tiedon varassa. Aivan erityisesti kannattaa pitää mielessä se, että kansalaisten kaikesta mitattavasta hyvinvoinnista, jopa väestön elinajan odotteesta, ns. hyvinvointisektori tuottaa vain pienen osan. Yhteistä rahaa tarvitaan muuhunkin hyödylliseen.

Toinen poliittinen tehtävä on määritellä järjestelmän oikeudenmukaisuus, valita oikeudenmukaisuuden mittarit ja seurata valittuja mittareita kiinteästi. Tämän tehtävänsä edustuksellinen suomalaisen demokratia on lyönyt raskaasti laimin. Muuten emme löytäisi omaa maatamme OECD-maiden jumbosijalta, kun asiaa tarkastellaan horisontaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Eduskunta, maan korkein vallankäyttäjä, on alentanut itsensä tahdottomaksi napinpainajaksi luovuttaessaan omaa perustuslaillista valtaansa ulkoparlamentaarisiin hämyisiin kammareihin. Selkeyden vuoksi ehdotan, että terveydenhuollon oikeudenmukaisuus tulkitaan kansalaisten tasa-arvoiseksi kohtelemiseksi.

Toiminnan jokapäiväiseen johtamiseen poliittisen koneiston tulisi puuttua selvästi nykyistä vähemmän. Toiminnan tehokkuuden tavoittelu voi perustua vain monipuoliseen osaamiseen, jota hankitaan koulutuksen ja kokemuksen keinoin. Tämä koskee kaikkien sote-palveluiden järjestämistä. Poliittiset ja

maantieteelliset intohimot, puhtaista prestiiseistä puhumattakaan, olisi asetettava selvästi vastakkain kansalaisen edun kanssa.

Toiminnan johtamisella tavoitellaan tuloksellisuutta. Nimenomaan erikoissairaanhoidossa tuloksellisuus on kahden tehokkuustekijän tulo, kohdentavan ja toteuttavan. Erikoissairaanhoidon kohdentavasta tehokkuudesta lääke-rikunta kantaa jo Suomen lain mukaan päävastuun. Toteuttavan tehokkuuden osalta vastuu jakautuu terveydenhuollon kaikille ammattiryhmille. Näillä tonteilla ei tarvita muita puuhamiehiä.

Vastuiden selkeyttäminen vie maan julkista hyvinvointisektoria lähemmäs kaupallisia palvelutuottajia. Nekin toimivat aivan hyvin ilman poliittisia virkanimityksiä ja ilman lapsellisen helposti lobattavia poliittisia hallintoelimiä. "Tulosta" riittää niiltä jaettavaksi yhtiöiden omistajillekin. Tältä etumatkaltaan julkisen palvelutuotannon tulisi pärjätä seuraavien vuosikymmenten kilpailussa.

Mutta virittämistä julkisen palvelutuottajan koneisto vaatii, ja sitä on sote-aikana tavoiteltava tehtävien selkeällä jakamisella: poliittinen toimija vastatkoon budjetista ja oikeudenmukaisuudesta, professioiden edustajat palvelutuotannon tehokkuudesta.

Martti Kekomäki

Terveyden- ja sairaanhoidon hallinnon professori, emeritus

Julkaistu Erikoislääkäri-lehdessä 4/2015